

„Üdvözet a boerok honából!”

Rákosmente ma ismert, legkorábban kiadott képeslapján a „búrok honából” írt üdvözlőlapot Jamriská Lajosnak, Pécelre a feladó, 1900. januárjában. 1899 októberében tört ki a második búr háború, s a hatalmas Brit Birodalom ellen harcoló kis dél-afrikai nép szinte korlátlan szimpátiát élvezett Európában. Így a rákoskeresztúri Munkás Otthon telepen is, ahova ekkor kezdtek beköltözni az első háztulajdonosok, akik a korábban többször is új hazát alapító búrokhoz hasonlították magukat. Még a vasúti átjáróban felépült egyik vendéglőt is a Búr baráthoz címezték.

A rákoskeresztúri telepesek további sorsa szerencsésebben alakult, mint a búroké, akik ezt a második háborújukat már elvesztették. Ők el tudták érni önállóságukat, 1907-ben végleg függetlenedtek anyaközségüktől s Rákosliget néven önálló nagyközséget alapítottak.

A XX. század eleje az az időszak is, amikor hihetetlen fellendülése, divatja volt a képeslapkiadásnak. Egy ilyen, éppen létrejövő, új telep esetében pedig a letelepedéshez kedvet csináló kiadványoknak is szánták a lapokat. A legkorábbi képeslapjaink, amelyek a századfordulón készültek, a munkásházakat ábrázolták, mintegy a munkáscsaládok házvásárlási hajlandóságát szorgalmazva, de hamarosan megjelentek a különböző, a település elegánsabb tereit, épületeit ábrázoló látképek is, amelyek a tehetősebb családok lakóhelyeit mutatták be. Ilyenek például a vasút melletti, Ligetsorról vagy a Fő út elejéről készült üdvözlőlapok. (Azt ma már nem tudjuk eldönteni, volt-e tudatosság abban, hogy a vasúton érkezőknek először a Ligetsor, a település elegánsabb képe táruljon fel, a mögöttük elhelyezkedő munkáslakásokat csak a vonatról leszállók láthassák.) A legkorábbi lapok után közvetlenül megjelentek az egyes üzleteket, vendéglőket hirdető képeslapok is. Ilyenek például a Lang meg a Búr baráthoz címzett vendéglőt ábrázoló lapok a vasúti átjáróban, a különböző üzletekről, kereskedésekről, gyógyszerzárról készült felvételek. A látképek azért nem mindig csak a szépséget mutatták be: ha megnézzük a Rákoskeresztúr felől készült fotót, még azt is nehezen tudjuk elképzelni, hogy szekérrel hogyan lehetett a települést megközelíteni azon a sáros úton, ami Keresztúr felől jött. A rákosligetiek lokálpatriotizmusát jól jellemzi, hogy amint egy közintézmény, pl. polgári kör, templomok, sportlétesítmények felépültek, azonnal megjelentek képeslapokon is. Ezek, amellet, hogy a helytörténeti kutató számára pótolhatatlan forrásértékkel bírnak, sok esetben a lapok datálásában is segítenek. Biztos például, hogy a Központi Szállodát 1911 és 1913 között fotózták, ugyanis ekkor működött; nagyon valószínű, hogy az iskola első képeslapjai 1903 körül készültek, a

továbbiaknál segít az is, hogy mekkorák az elé ültetett fák, van-e ott harangláb. Tudjuk ugyanis, hogy 1915-re felépült a katolikus templom, addig az iskolában működött egy kápolna. Néhány fontosabb dátum, amely segít meghatározni a lapok kiadásának hozzávetőleges idejét: 1913-tól működött a korábbi Központi Szálloda épületében a Községháza, 1914-re készült el a Zsinagóga, valószínűleg akkori az azt ábrázoló lap, 1925-ben avatták a Hősök szobrát, 1932-ben az evangélikus templomot, 1935-ben az országzászlót. (Sok képalírásban láthatják a szemlélők azt a datálást, hogy a kép 1905 előtt vagy után készült. A kiadás időpontjának meghatározásában ugyanis sokszor segít a korabeli lapok esetében, hogy 1905. előtt a hátoldal teljes egészére írták a címezést, míg utána megosztották a hátlapot és fele maradt a címezésnek, fele pedig az üdvözlő soroknak.)

Számtalan rákosmenti képeslap esetében láthatjuk, hogy budapesti kiadók adták ki őket, akiknek a fotósai végigfényképezték a településeket majd forgalmazták ott a lapokat. Ilyenek voltak például a Divald, a Magyar Fénynyomdai Rt., a Divald és Monostory, a Monostory utóda Kalántay vagy a Barasits-féle vállalkozások. Rákosligeten is vannak általuk kiadott képeslapok, de sokkal jellemzőbb, hogy a helyi üzletemberek, leginkább a papír- és könyvesboltosok készítettek lapokat, esetenként, a kivitelezésben igénybe véve az említett budapesti kiadók segítségét.

Az 1905 előtti levelezőlapoknál a legfontosabb kiadó Wollner Alajos, aki rákoskeresztúri kereskedőként hamar felfedezte az újonnan alakuló telepben az üzleti lehetőséget, s először csak kocsin hordta át áruját, majd hamarosan saját vegyeskereskedést is nyitott itt, képeslapokkal is színesítve kínálatát. Az ő lapjairól ismerhetjük a munkásházakat vagy az első, iskolát bemutató képeket is. De hamarosan követte példáját a Garai-féle papírkereskedés, majd egészen az 1930-as évekig folyamatosan a többiek: Tóth Mihályné könyv- és papírkereskedése, özv. Schwartzmann Gusztávné, Markovits Istvánné, Grünfeld Albert áruháza, Farkas Imre, Pfeifer József papír- és könyvkereskedése, Korényi Imréné papírkereskedése, Rutichné papírkereskedő, továbbá Szalay Ferencné, Rácz Mihály, Török Ferencné. A válogatásban szereplő, legkésőbb kiadott képeslapot már állami kiadó, az 1950-54 között működő Művészeti Alkotások V. 5. sz. fiókja adta ki Budapesten.

A képeslapok technikai kivitelezését is a kereslethez kívánták igazítani, már 1910-ben találunk kézzel színezett, majd sokszorosított fotókat a két színnel nyomtatottak mellett, esetenként ugyanannak a témának a változatait. Később az is jellemző, hogy egy épület vagy táj felvételét többféle változatban kiadták. A református imaházat például a sima, fekete-fehér változat mellett barnás, kékes és zöldes verzióban is, had tudjon ízlése szerint választani a kedves vevő. Az 1930-as évekre a legjellemzőbbek a többé-kevésbé szabályosan osztott

előlapú mozaik képeslapok, amelyek több helyszínt mutatnak be. Természetesen az ezeken lévő kis képek nagy részét önálló lapként is kiadták.

De érdekes az is, mit írnak a korabeli település vendégei az üdvözlőlapok hátoldalán? „Kitűnő minőségű impulzusokkal tölti el keblemet Rákosliget gyönyöre.” Áll egy 1907. jún. 23-án feladott lapon. Vagy: „Édes Józsám! A pesti meleg elől ide menekültünk ki 2 hétre. Ez nagyon szép hely és kitűnően érezzük magunkat, de azért nem feledkezünk meg a kedves pesti felebarátainkról se. Milyen jó volna, ha Ti is itt volnátok!” (1922. aug. 21.)

Ádám Ferenc

A képeslapokat válogatta és meghatározta *Ádám Ferenc*, az Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem helytörténeti adattárának segítségével.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének anyagát *Reitinger Ildikó* bocsátotta rendelkezésre, digitalizált változatban, az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatványtárának digitalizált anyagát Ádám Ferenc gyűjtötte. A szerencsi Zempléni Múzeum fotómásolatait *dr. Bartók Albert* gyűjtötte, e fotók részletes meghatározásához a www.muzeum.arcanum.hu/kepeslapok weboldalon közölt képeslap-hátlapok nyújtottak segítséget. Az Erdős Renée Ház további, rákosligeti, fotómásolatban meglévő és eredeti képeslapjait *dr. Bartók Albert*, *dr. Dombóvári Antal* és Ádám Ferenc gyűjtötte, az internetes tartalmakat pedig *Debnár László* és Ádám Ferenc.

A képeslapok elhelyezésében a térképen közreműködött: *dr. Dombóvári Antal*, *Debnár László*. Saját tulajdonukban lévő, eredeti képeslapjaik közreadásáért köszönet illeti *Voloncs Gábort* és *dr. Dombóvári Antalt*.

Az Erdős Renée Ház külön köszönettel tartozik *Voloncs Gábornak*, aki az adathordozó kiadásával kapcsolatos munkálatok során több eredeti képeslappal gyarapította az Erdős Renée Ház gyűjteményét.

Az adathordozó technikai kivitelezését *Debnár László* végezte.

Felhasznált irodalom:

Balázs Károly: Képes levelezőlap lexikon, Méry Ratio, 2006.

Dombóvári Antal: Rákosliget története 1907-1950. Rákosmenti Helytörténeti Füzetek V. évf. 1. sz., Erdős Renée Ház, 2007.

Kiadta az Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem, 2011-ben, felelős kiadó: Ádám Ferenc intézményvezető.